

AZ UJ KIJELENTÉS *).

Kelet, a nagy vallási gondolatok bölcsője, az újabb időben ismét egy figyelemreméltó vallási mozgalom színtere, a Brahmó Somaj mozgalomé Indiában, melynek legújabb fejlődése az „Uj Kijelentés“. Így nevezte Keshub Chunder Sen, e vallási mozgalom legkiválóbb vezére, legihlettebb élő prófétája, Kalkuttában ujonnan épített templomát. Az „Uj Kijelentés“ eklektikus hitrendszeren nyugszik, s az emberiség minden nevezetesebb vallását Isten általános kijelentésének tekinti.

E csodálatos színvegyülékét a keresztény theismusnak és a keleti vallásoknak, úgy hisszük, nem lesz érdektelen ismergetni, annál is inkább, mert e nevezetes mozgalom iránt olvasóink figyelmét már is felkelthette folyóiratunk egyik korábbi kötetében adott érdekes közlemény. **)

A Brahmó Somaj mozgalom körülbelül ötven éve hogy keletkezett Ram Mohun Roy rajah fellépése következtében. S hirdetői különösen alkalmasnak tartják a haladásra, a fejlődésre, s legújabb és legdicsőbb fejlődésének az „Uj Kijelentést“ tekintik. Az új egyház a régi új alakban, tökéletesítve. Alapjául a világ négy nagy szent iratát ismeri el, a Rig—Vedát, a Buddha Pitakast, a keresztény Bibliát és a mohamedánok Koránját. Az új egyház sarkalatos tana az Isten egysége, a mely minden nagyobb hitrendszer, a hindu, buddhista, mohamedan és keresztény hitrendszer egységének a kifejezése.

Ram Mohun Roy rajah a Krisztus tanításait szükségességeknek hirdette az egyéni és nemzeti erkölcsre és boldogságra, s az Indiában uralkodó kaszt rendszert és bálvány imádást kárhóztatta, mint a melyek a politikai és társadalmi haladást

*) L. The new development of the Brahmó Somaj. Dr. Knighton Contemporary Review. Oct. 1881. és The Brahmó Somaj versus the New Dispensation. Ugyanott Nov. szám.

**) „Keresztény Magvető“ 5. köt. 200—218 l. Brahmó Somaj. Egy újabb vallásfelekezet Indiában. Ferencz József.

akadályozzák, de soha sem vallotta magát többnek az igazság nyomozójánál, ki honfiainak azt a jobb irányt igyekezett felmutatni, melyet ő a maga számára felfedezett.

Keshub Chunder Sen ennél tovább megy. Nem igényel magának ugyan supranaturalismust, de azt hirdeti, hogy ő összhangba hozta, egyesítette a különböző kijelentéseket, s felfedezte azt a módszert, mely által más rendszerek látszólagos ellenmondásai az eszme és a módszer logikai egységében feloldatnak. Minden korábbi rendszerek a gondviselés oeconomiájában találták meg összeköttetésüket. Az ő számára volt fenntartva, hogy a gondolat rendszeres evolúcióját, a vallásos élet fejlődését felfedezze, hogy a chaosból, sötétségből, épen mint a tudomány, világosságot és rendet hozzon elé. S valamint csak egy valódi tudomány lehet az anyagi világ megmagyarázására, úgy a kijelentésnek is csak egy valódi tudománya van Isten működésének a vallás tárgyainak helyes értelmezésére; és e tudomány az ő nagyszerű felfedezése. „Végre megtaláltam a kijelentés tudományát,“ így kiált fel diadalmasan legutóbbi évfordulati beszédében: megtaláltam „az egységet a sokságban.“ S a hol mások zavart és ellenmondást látnak, ő rendet és folytonosságot lát. A hindu, buddhista, mohamedan és keresztény vallások csak részei az isteni rendszernek. Ezeknek szerencsés összeolvasztása alkotja az „Új Kijelentést.“ Épen mint az Új Szövetség logikai következménye az Ó-nak, az „Új Kijelentés“ is logikai következménye minden addigi vallásrendszereknek, melyek az emberiséget ellenmondásokkal zavarták. De ez még nem minden. Keshub Chunder Sen azt mondja: „hogy az „Új Kijelentésben“ a Krisztus profétiája teljesült. Jézus megjövendölte, hogy a vigasztaló jöni fog utánna, a ki a világot minden igazságra fogja vezérelni.“ S az „Új Kijelentésben“ ő e jövendölés beteljesedését, „a keresztény és páli profétiák megvalósulását“ látja.

S ámbár a Krisztus istenségét az új egyház nem tanítja, de az ő személyéről és tanításáról még orthodox egyházban sem beszélnek nagyobb tisztelet és kegyelettel, mint az „Új Kijelentésben“. Alanyilag megengedik a Krisztus istenségét, de nem tárgyilag. Azt mondják, hogy Jézus is magának csakis alanyilag igényelt istenséget. Részese volt az isteni természetnek, isteni öntudatosság nyilvánult benne, de nem volt Isten, De minden hívő hasonlóan részese az isteni természet-

nek. „A mi Krisztust illeti“ — így kiált fel Sen — „mi mindnyájan az ő küldöttei vagyunk.“ És ismét az „Új Kijelentés“ egyházának alapítójáról úgy beszél, mint Krisztus apostolairól Indiában. Ugy, hogy ő nem jelentéktelen helyet foglal el mint vallástanitó, habár a supranaturalismust kizárja. Igaz, hogy követői közül némelyek több tisztelettel adóznak neki, mint a mennyi embert megillette, de tény, hogy az ő magatartása követőivel szemben elég szerény, mit mutatnak az „Új Kijelentés“ apostolaihoz intézett eme szavai. *)

„Ne tiszteljetelek engem, mint mestereteket. Én a ti szolgátok és barátotok vagyok. Ti vagytok az én mestereim. Épen azért én oly elbánást várok tőletek, mint a szolga várhat mestereitől, a barát barátaitól. Én Istentől küldetett szolgátok vagyok, s az én Atyám gyakran kijelentette nekem, hogy ha titeket nem szolgállok, üdvöm ellen cselekszem. Azért hadd szolgáljak nektek. Az én égi tanítóm a ti szolgálatotokra rendelt s nekem e hivatal alázatosságban kell teljesítenem, s nem felfuvalkodva. Én nem bocsátlak ki titeket, mint Jézus, a nagy próféta kibocsátotta tanítványait. Mi más viszonyban állunk egymással, én egy vagyok közületek. Titeket a világ prófétái és apostolai bocsátanak ki. Én és mi a Jézus, Sakya Muni, Chaitanya és más nagy próféták által vagyunk kiküldve az igazságnak e világon való prédikálására. Ti nem vagytok az én apostolaim, hanem mind ti, mind én az ő apostolai vagyunk. Ők a mi szellemi atyáink és nagyatyáink. Belőlük származtunk s inspirációjukban keresztelkedtünk. Amaz égi próféták avattak fel és küldötték titeket apostolokul. Én csak az ő szavaikat ismétlem az ő tanítványaikhoz. Amaz Istentől küldött próféták jelen vannak e házban, szivetekben és munkára hívják fel. Buzdítanak, hogy nyissátok meg sziveteket a büns és bánatos szívű emberek szenvedései előtt. Testvéreitek az atheismus és vallástalanság tengerébe süllyednek alá. Shogyan vehetnétek ezt könnyedén? Jézus, Mózes és Chaitanya szellemei most is meleget lehelnek. Ne maradjatok hidegen, midőn tüzes szavaikat halljátok. A mi legfőbb Anyánk is, minden próféták anyja e parancsolatot adja nektek: „Új Kijelentés“ apostolai, menjetek és üdvözítsétek gyermekeimet. Ime! a kételkedés és a bűn megemészti őket. Siessetek segítségükre. Ha van szivetekben szeretet égi Anyátok iránt, menjetek és

*) Sunday Mirror, Calcutta, Apr. 3 rd. 1881.

szabadítsátok meg gyermekeit. Oh apostolok engedelmeskedjétek az isteni hívásnak és siessetek a munkára.

Ne feledjétek hitvallástokat: egy Isten, egy szentírás, a próféták egy családja. Szeressétek az egy igaz Istent, és imádkozzatok minden nap ő hozzá, és az ima tegye szentté életeket. Közlekedjétek az égi szentekkel lelketekben. Egyétek testüket, igyátok vérüket, és testeitek változzanak át a szentség edényeivé. Éltetek legyen a tökéletes bölcsesség, a tökéletes önmegtartóztatás, a tökéletes szeretet, ájtatosság, lelkiismeretesség, öröm és szentség egyesítése. Ne elégítsen ki részleges erény. Ne szomjuhozzatok a világ gazdagsága és gyönyörei után. Örvendjétek a mások boldogságán és szomorkodjatok a mások szomorúságán. Tekintsétek az egész emberiséget egy családnak. Ne viseltessetek gyűlölettel más osztályu és más felekezeti felebarátaitok iránt. Legyetek önmegtartóztatók, de éljétek a világban az emberek között, s tegyétek, hogy ők éljenek bennetek s ti és ők mindnyájan éljétek az Istenben. Az egységben üdv, az egységben béke van. Apostol testvéreim ne keressetek aranyat vagy ezüstöt. Legyetek szegények, s ne aggódjatok a holnapi napról. Kinek gondolatja étel és ruha, nem hívő az. Az Isten legyen nektek mindenekben minden. Ne kívánjatok semmi egyebet az Ur lábainál. Vezéreltetni fogtok általa evén a kenyeret, a melyet ő ad, és nem a világ táplálékát, mely mind a testet, mind a lelket megfertőzteti. Aludjatok azon az ágyon, melylyel az Ur gondoskodik számotokra. Menjétek el a világ minden irányába, kelet és nyugat, éjszak és dél felé, és prédikáljátok az „Új Kijelentést.“ Semmi emberi tekintetből ne vegyítsétek meg azt Ha valamely nép nem akar hallgatni, rázzátok le lábaitokról a port és menjétek más helyre. Ne nehezédjék meg szívetek, boszúra ne gerjedjétek. Ha ellenségeitekkel találkoztok, imádkozzatok békeért. Lélekben legyetek szűkölködők és türelmesek. A viszályt békével győzzétek le. Szánjátok azokat, kik kevélységgel és hiúsággal vannak eltelve, mert tévelyegnek. Lelki béke és tisztaság áradjon el minden helyen, a hol jártok. Ha megérkeztek egy faluba, hadd érezze a nép, hogy új világosság szállott le reájuk. A dicsőség nem kevélységben, hanem tiszta lelkiismeretben áll. Sohase vágyódjatok lelketekben az élet gyönyörei után, de ha Isten boldogságot ad, fogadjátok hálával, alázatosan. Hogy ha nem fogadjátok el

az örömeket és gyönyöröket, a melyeket Isten ád, és nem viselitek el a fájdalmat, mely tőle jön, mindkét esetben az Ur ellen emelitek fel kezeteiket. Ne mondjátok az Urnak: „Bocsáss reám szenvedést vagy adj örömet!“ Minden, a mi Isten országában történik, az ő akaratja által történik. Ma itt vagytok, holnap ott; ma tisztelet környez, holnap meggyaláznak. De ne legyetek aggodók és nyughatatlanok, mert minden, a mit Isten küld, javatokra szolgál. A végetlen Isten gondot visel reátok. Teljesítsétek a rátok bizott munkát hittel és lélekkel. Ki nem munkál, nem méltó a jutalomra. Teljesítsétek Isten munkáját, keressétek országát és ő megadja nektek mindazt, a mire égen és földön szükségetek van. Legyetek erősek a hitben, és ne féljete az emberek előtt arról bizonyosságot tenni. Ne tegyetek olyat, mi az embereket jövőben tévedésbe és babonára vezethetné. Hogy ha ti a bűnben és restségben másoknak példát adtok, ti lesztek azért felelősek. Valahol a bünt az erény ellen harczolni látjátok, küzdjete mint igazi hősök, hogy az erény győzedelmeskedjék a bűn felett. A mint leszakítjátok lelketekről a világ kötelékeit, épen úgy oldozzatok föl másokat is azok alól. „Új Kijelentés“ apostolai, a mit titkon közölt az Ur veletek, menjete és prédikáljátok a trombita harsány hangján. Hirdessete új szeretetet, új igazságot, új ihletet az embereknek, és gyűjtséte az „Új Kijelentés“ sergébe.“

Az új egyház az Istent, mint tárgyi valóságot, mint végetlen lényt, mint legfőbb Atyát szemléli. De Isten előtte nemcsak személy, hanem jellem is; személy, a kit imádnak; jellem, a kihez hasonlónvá lenni törekesznek; mert az a jellem: az isteni szentség. Céljok az istenséget sziveikben megvalósítani. Az isteni tiszteletnek semmi haszna, hogy ha az embert nem teszi égivé, istenivé, és hogy ha a hívőket nem részelteti az istenség természetében. Az Isten jelölésére az új egyház mintegy száz nevet használ:

„Isten, Ur, Szent, Nagy, Atya, Első ok, Legfőbb szellem, Mindenható, Könyörülő, Szabadító, a Szegény Barátja, az Erkölcsei világ Kormányzója, az Elesettek Megszabadítója, Absolut lényeg, Elsődleges Erő, az élet Élete, Imálandó, Kijelentendő, Diadalmas, Égi Király, Örökkévaló, Végtelen, Mindenütt jelenvaló, Mindentudó, a Szeretet Tengere, Örömforrása, a Veszély Legyőzője, Teremtő, Megtartó, Mosolygó Anya, az Igazság

Világa, Nektartenger, a Kegyes Nyakláncza, Mátyr Koronája, a Szent Dicsősége, Szép Szem, Tökéletes, Kérlelhetlen bíró, Legfőbb Értelem, az élet Kenyere, a Szem Világossága, Minden nemzedék Atyja, Próféták Küldője stb.“

Az új egyház hiszen az elköltözött próféták és szentek tárgyias létezésében is, mindenik személy, Isten gyermeke. De személyi létezésüknek egyszerű megengedése még nem minden. Lenni kell a szellemek társaságának, a szentek közösségének. A világ szentjei és prófétái személyi létezésének elismeréséből még semmi haszon. A régi theológiák Krisztusa csupán száraz külső tény. Az „Új Kijelentés“ Krisztusa benlakó hatalom, élő szellem, az öntudat egy ténye. Sen, hogy a szenteknek ezt a közösségét megfoghatóbb alakban fejezze ki, létesítette a zarándoklást. Kalkuttában egy termet rendezett be zsidó, görög, arab és észak-indiai szentekből és prófétákból. Itt a prófétákat hívják és velük társalognak. A képzelet ereje jeleníti a történeti személyt a gyülekezet előtt; annak évszázak előtt tett kinyilatkoztatásait több vagy kevesebb ügyességgel alkalmazják a jelen idő követelményeire, s a theologiai szemlélet nehéz kérdéseire. Nem oly értelemben azonban, mint ha azt hinnék, hogy azok a szellemek testileg megjelennek s betöltenek minden helyet. E szertartás csupán az „alanyiság bölcseletének“ gyakorlati alkalmazása. Hogyha a próféták és szentek nincsenek is jelen személyileg, de szellemileg az ájtatos hívők életébe és jellemébe vonhatók. Az emberi léleknek, azt tanítják, hasonító természete, bámulatos fölfogó ereje van. Egy óra alatt a szentek társaságában az egész szív forradalomba jöhet, és a fölmagasztosult szellemekkel való érintkezés a megszentelés biborával vonja be a lelket. Ez hatást gyakorolhat a legkeményebb szívű bűnösre is.

Az Isten egysége Sennek egyik kedves tárgya, melyről mindig elragadó ékesszólással beszél, s kétségtelenül az Indiában uralkodó bálványimádás szükségessé teszi, hogy ő e ponton a legnagyobb ékesszólást fejtse ki. Ő Istent öröktől fogva létezőnek, láthatatlan lénynek hirdeti, de India népe nem tudván Istent a maga egészében felfogni, részekre osztja, s természetét és tulajdonságait részenként szemléli. A Vedai korszak alatt, mikor a yogi a láthatatlan Istent szemtől szembe látta, sohasem kérdezte mi az istenség? természete vagy tulajdonságai? Azt hitte, hogy az Isten megfoghatatlan, túl-

esik az emberi tudás hatalmán. A y o g i vagy ájtatoskodó lelke azonban teljességében az Istent egynek látta.

„De a vedai korszak elmulván, jött a puranai korszak — mondja Sen egyik beszédében — s ekkor a bölcselő szellem kezdett az Isten természete felől vizsgáldni. Kezdetre kérdezni: ki és mi ő, ki azt a nagy világegyetemet teremtette és fentartja? Atya-e, Király-e vagy Ur?”

És mikor semmi feleletet nem kaphattak kérdezősködéseikre, az Istenséget az értelem kardja által részekre osztották, képzeletük egyes tulajdonságait ragadta meg. Az egyik azt mondotta, előttem a szeretet mindenek felett, s Ő a ki szeretetből van alkotva, az én imádásom tárgya. Szívének szelid természetéből azt következtette, hogy az Isten nem más, mint szeretet, s így csak ebben a tulajdonságban hitt. S a másik minél inkább szemlélte Isten könyörületességét, annál inkább volt hajlandó ama könyörület különböző nyilatkozatainak kifejezést adni. De az ember nem birván Istennek végetlen könyörületét egyszerre felfogni, szükségképen részekre osztotta azt is. S mert Isten az ő könyörülete által kenyeret ad az éhezőknek, e tulajdonságra egy külön istennőt képzelt és nevezte Annapurna-nak. S így a végetlen könyörület eszméje által elfoglalt lélek Istent, mint Annapurnát fogta fel. Egy másikra Isten végetlen hatalmának nyilvánulásai tettek erősebb benyomást. A végetlen hatalmat mindenütt működni látja. Elmélyed fölötte. S a világegyetem teremtője neki mint ama nagy, amaz őserő jelenik meg, melyből minden, a mi körülünk van, kiáradott. Az Isten S a k t i lett előtte, végetlen erő. Bölcsesség, szeretet, tisztaság, jótekonyság mind ugyanazon eszmébe, az erő eszméjébe olvadtak bé. Így a láthatatlan, mindent átható és megáldó szellem a puranai korszakban részekre osztatott s az egy Isten helyett százharmincz millió istent és istennőt imádtak.“

A brahmoismusnak jutott részébe, hogy az elszórt részeket összegyűjtse, egyesítvén mindazokat az istenség állandó eszméjében. Így az „Új Kijelentés“ eklektikus elvek alapján kibékíti, egységbe hozza mindazokat az ellentéteket, melyek a hinduismusban, buddhismusban, a kereszténységben és a mohamedanismusban voltak.

Az istenségre nézve a Brahmo Somaj azt a tant vallja, hogy az egyedül való legfőbb lény kezdettől fogva létezett, Ő

a világegyetem teremtője, és hogy e lény örökkévaló, végetlen, alak nélküli, abszolút, mindent átható, kormányzó, mindent tudó, tökéletes lény, a kihez nincs hasonló. Csakis az ő imádása által juthat az ember boldogságra, mindezen, mind a más világon, s csakis az ő szeretete és a testvéri szeretet és ennek művei által imádkozhat az ember igazán Istenét.

Az „Új Kijelentés“ még ennél is tovább megy. Követői számára gondoskodik számos és különféle szent iratokról, a melyekből szabályokat és példákat merithessenek. Hogy magyarázzák, hogy hozzák összhangba e szent iratok ellenmondásait, arra nézve a kellő felvilágosítás még hiányzik, talán ép most foglalkoznak azzal. Hanem a Brahmo Somaj követőjének főleg a természet könyvére és a lelki szemléletre (intuitio) kell támaszkodni, hálásan fogadván a mult bölcseinek segítségét is. „Tiszteljétek a Krisztust“ — mond Sen tanítványainak — de ne legyetek keresztények a szó közönséges értelmében. A Krisztus erényének csupa utánzása nem elég. Előre barátaim, egy magasabb ideál felé. Legyetek Krisztusok. Testesítsétek meg őt lényetekben, vigyétek be testileg saját öntudatotokba. Tegyétek őt saját hústokká és véreteké. Legyetek meg annyi Krisztusok, mindenik egy kis Krisztus a maga módja szerint.“ A képzelet e merész szárnyalása sok zavart és félreértést okoz. Így például az „Új Kijelentést“ „ama drága nyakláncnak nevezi, melyben minden korok és égaljak drágakövei és gyöngyei vannak összefoglalva“, „az a különféle, de összhangba hozott hangszerek édes zenéje,“ az az a csodálatos oldó anyag, mely minden kijelentéseket egy új chemiai anyaggá olvaszt össze.“ „A Krisztus egy személy, egy jellem,“ a melyet testetekbe, testembe kell benyelni, „ő a ti hústoknak husa, véreteknek vére, lehelletetek lehellete.“ „Az én hitemben“ — mond ismét — a legfőbb boldogságot találom. Az én szerető Atyám rendkívül boldoggá tesz engem abban az édes hitben, melyet nekem adott. A dicséret hangját kell fölemelnem az Isten áldott fia iránt is, mert ő is tett engem azzá, a mi vagyok. Az ő áldozati vére a bűnös világért az én életem véribe ment át. Már az anyám méhében ittam abból a drága vérből, s növekedtem testben és erőben.“ És ismét egy másik beszédben így szól: „A mint az élet utját jártam, találkoztam három méltóságos alakkal, Keresztelő Jánossal, Jézus Krisztussal és Szent Pállal.“ Hasonlóan beszél az ő társalgásairól „Mózesrel, Gotama Buddhával, Socratessel és Mohameddel.“

Azonban Sen képzelet csapongásai nem szó szerint veendők. „Mikor azt mondtam a minap, hogy Mózes-szel és Jézussal ültem, futottatok és azt hirdettétek a világnak, hogy én két emberi alakot, vagy inkább azok szellemeit láttam. Nevetségesen magyarázzátok a költészet egy szép darabját. Oh bennem csak a keleti szenvedély nyilvánult, mely szereti a képletes beszédet, a költészet ere, a mely a keleti népeket annyira jellemzi, árasztott el engem.“

Az „Új Kijelentés“ hirdeti a lélek halhatatlanságát. A halál a test és lélek közt való közösségnek felbomlása. A jövő élet folytatása és fejlődése a jelennek. A halhatatlanság eszméi, valamint az erkölcsiség alapelvei eredeti meggyőződések az ember szervezetében gyökerezve. Az „Új Kijelentés“ tagadja az istenség incarnatióját, de minden nagy vallástanítót Mózes-től Mohamed-ig az Isten szolgájának és isteni tanítónak ismer el. A kötelesség nem teljesítése bűn, mi által megsérti az ember az Istent, felebarátait, önmagát és még az alsóbb lényeket is, mert kötelességeink ezek iránt is vannak. Minden bűnösnek szenvedni kell bűnössége következményeiért előbb vagy utóbb, ezen, vagy a jövő világon. Azonban a bünt magunkból kiirthatjuk és megszentelődhetünk az Isten imádása, önmagába térés, bűnbánat és az Isten keresése által a természetben és a szent könyvekben, kiirthatjuk a jókkal való társalgás és magán szemlélődés által. Ezekben az üdv eszközei vannak letéve. Az „Új Kijelentés“ semmi közvetítést nem ismer el az Isten és az ember között. Minden lélek maga érintkezik az Isten ihletésével. A megtérés, az üdvözülés folytonos növekedés a lelki tisztaságban, és e növekedés folytonos az örökkévalóságig. A lélek mind alkalmasabb lesz az egekre, és mint az istenséget körülözönlő szellemi társaság, örökké tartó boldogságot élvez az örök életben.

Egyik sajátosság az „Új Kijelentésben“ az istenség anyasága. Ez eszme, a mint Monier Vilmos tanár, „Indiai theisticus hitujítók“ című művében megjegyzi, egészen hindu eszme. Az használatban volt a hinduknál, még a keresztény időszak előtt.

Az „Új Kijelentést“ apostolai nyilván az Isten és nem ember művének tartják. A rendszer, melyet ember alkot, bizonyára szétfoszlik. De az Isten munkája állandó, s ámbár hosszú időt igényel a kifejlésre, és számtalanok az eszközök, melyek által az emberek előtt láthatóvá lesz, de a mű maga ösz-

hangzatos egész, az isteni akarat nyilatkozata, mely az emberi természet egymással harczoló elemeire irányozólag hat. Ezek az „Új Kijelentés“ jellemző vonásai. S úgy vannak meggyőződve, hogy ez egy fenségesen összhangzó terv az isteni gondviseléstől küldve, naponként mindinkább fejlődik és hogyha isteni rendeltetéséhez hű marad, biztos gyógyszere leend az emberi szükségeknek és hiányoknak. Ram Mohun Roy rajah Vedai Somaja és Debendro Nath Tagore hindu brahmoismussa *) túléltek magukat. És most az idő teljességében megjött az „Új Kijelentés“, az eklekticismus egy isteni rendszere, mely magába minden vallást fölvesz és Istennek minden prófétáit egyesíti.

Az Új Kijelentés szertartásai még nincsenek egészen megállapítva. Jelenleg isteni tiszteleteik nagyon egyszerűek. Az egész egy hymnusból, invocatióból, magános szemlélődésből és imából áll. De a múlt januárban az Új Kijelentés zászlója kibontatván, azt egy részletesebb rituale jelzőjének lehet tekinteni. Az Arati szertartás, melylyel a zászlót kibontották, sokaknak megbotránkozásra adott okot. Az abban állott, hogy a zászló előtt világokat lobogtattak és hymnusokat énekeltek — „A jelvényes hit szent titkait“. A zászló egészben azt mondják, az ekklésia militans jelvénye, a mint ekklésia triumphanssá fejlődik. A zászló magasra lobogtatása a levegőben a diadal gondolatát jelzi. A zászló kibontása: hadat izenni a rossz ellen és Istenországát hirdetni. Győzedelmeskedni kell a felekezetiességen s helyébe az eklekticismust, a szellemi vallást, a szentek egyességét és a legfőbb Isten országát állítani. Mindezek az eszmék és elölegezések, azt mondják, symbolizálva vannak a zászlóban.

A zászló kibontása a következő módon történt. Egy keskeny biboros abrosszal fődött asztalon állott a világ négy nagy szent könyve, a hindu, buddhista, keresztény és mohamedan, ezzel szemben az Új Kijelentés zászlója. Sen így beszélt a gyülekezethez:

„Nézzétek az Új Kijelentés zászlóját. A selyem zászló karmazsin-piros a mártYROK VÉRÉVEL. Az az ég és föld nagy KIRÁLYA, az egyedül legfőbb ÚR zászlója. Győzelem vonja körül az ő szent lobogóját. Az ő mindenható karjai levernek minden rosztat, megsemmisítik a bünt és érzékiséget.

*) L. Ferencz J. fent idézett cikkében.

Nézzétek fölötte összegyülekezve az ég minden prófétáinak és szentjeinek szellemeit, nézzétek e néma társaságot, a melynek egyesülése a hit, remény és öröm összhangja. S a szent zászló alatt a hinduk, buddhisták, a keresztények és a mohamedánok szent könyveit, a régi korok bölcsességét, a szentek inspiratioját, a mi világosságainkat és vezéreinket. Itt e zászló alatt négy szentirat egyesül égi harmóniában, négy nagy szárazföld: Európa, Ázsia, Afrika és Amerika nemzetközi testvériesülésben. Itt látjátok találkozó helyét keletnek, nyugotnak, éjszagnak és délnek, öregnek és ifjunak, férfunak és asszonynak, gazdagnak és szegénynek, bölcsnek és tudatlannak. Itt van a sziv és az ész, a lélek és az akarat, a tudomány és szeretet, ájtatosság és kötelesség harmóniája. Dicsőség a magosságban levő Istennek! Tisztelet minden prófétáknak és szenteknek az égben és minden szentiratnak a földön! S az Új Kijelentésnek győzelem, győzelem, győzelem!“

A tanítványok azután rendre elsétáltak a zászló előtt s mindenik megérintvén és megcsókolván, tiszteletteljesen meghajolt Isten előtt, könyörögve országa eljöveteleért. Az egész szertartás, mint az Új Kijelentés lapja írja, nagyszerű symboluma volt a leleplezett égi királyságnak, nagyszerű élő képe Isten országa eljövételének a földre. Mert ez ünnepélyes látványban a hívő szeme a Krisztus által hirdetett égi ország-nak élő symbolumát látta.

Mindazonáltal Sen tanítványai nem mind látták ezt így. A Brahma-Somaj sok követője megbotránkozott e szertartáson és sokan megtagadták, hogy az Új Kijelentés tanítványai közé soroztassanak.

Egy új szertartás is állítottott fel, mely az Új kijelentés közlönyében a következőleg van leírva:

„Jézus! Valjon az Uri szent vacsora csak ama nemzetek számára volna-e, melyek kenyeret és bort vesznek? Ki van-e a hinduk zárva a szent vacsorából? Kitagadnál-e minket azért óh Jézus, mert rizst eszünk és bort nem iszunk? Az nem lehet. Oh Jézus szelleme! az nem lehet. Te mind Ázsiára, mind Európára nézve mondtad: Egyétek az én testemet és igitok az én véretem. Ezért a hindu a te testedet rizsben fogja enni és a te véredet tiszta vízben inni, hogy így az irás beteljesedhessék ebben az országban is.“

Vasárnap, mártius 6-án (1881) hindu szokáshoz alkalmazva

a fennebbi elv alapján a szertartás meg is történt. Krisztus hindu apostolai ima után az ebédlő terembe gyültek a csupasz földön foglalván helyet. A rizs egy ezüst tányérba helyeztetett és a víz egy kancsóba virágokkal és zöld levelekkel körítve. Sen ekkor felolvasta a következő verseket Lukács evangéliumából:

„És minekutánna a kenyeret vette volna és hálákat adott volna, megszegé és adá nekik, mondván: Ez az én testem, mely ti érettetek adatik; ezt miveljétek az én emlékezetemre. Hasonlatos képen a pohárt is, minekutánna vacsorált volna, ezt mondván: E pohár amaz új testamentum az én véremben, mely ti értetek kiontatik“.

Sen azután imádkozott könyörögvén a szertartási rizs és víz megáldásáért:

„Oh szent és örök Szellem érintsed a te leheleteddel e rizst és e vizet és e durva anyagokat változtasd megszentelő szellemi erőkké, hogy a midőn mi e szertartást felvesszük, hasonuljon az ugy a mi rendszerünkhöz, mint minden szenteknek husa és vére a Jézus Krisztusban. Elégítsd meg a mi lelkünk éhségét és szomjuságát a gazdag eledellel és itallal, melyet előnkbe helyeztél. Erősíts minket krisztusi erővel és táplálj szent lélekkel.“

„Az Úr megáldotta a rizst és megáldotta a vizet.“

„Azután a rizs és víz kisebb adagokban kiosztatott a körülállóknak és a férfiak kegyelettel ettek és ittak azokból és a nők és gyermekek is ettek és áldották az Istent, a próféták és szentek Istenét“.

Az Új Kijelentés egyik ujdonsága „az önmegtágadó fogadalom“. Az ily fogadalomtevők alkotják a Grihastha va ir a gi rendet vagy az asketikusok rendjét. Ezek világi emberek, a kik szorgalmasan dolgoznak és semmi papi kötelességet nem teljesítenek. Önmegtágadás jelszavuk és mindent, a mit szorgalmas munkával keresnek, az egyháznak ajánlják fel.

Egy másik különössége az Új Kijelentés egyházának, hogy a buzgóbb hívők házról-házra járva az ajtók előtt himnuszokat énekelnek. Eddigélé ez a gyakorlat csupán az alsóbb néposztályra, a szegény Vaishnavakra szorítkozott. De most a középső és magasabb osztályokat is hívják, hogy részt vegyenek ebben a „magasztos munkában“. Arra buzdítják őket, hogy felhagyva a közönnyel, kevélységgel és hiu világi dicsőséggel,

az estvéken keressék fel a gazdagok palotáit és a szegények kunyhóit s isteni dicséreteket énekelve mozdítnák elé országuk jóllétét egy kis önmegtagadás által.

Hogy ezeken kívül mit tanítanak az Új Kijelentés apostolai, álljon itt mutatványul a következő kivonat a „Kereszt-ről“ tartott beszédből, melyet valószínűleg Sen irt.

„Sok tanúságot rejt a kereszt magában. 18 évszázon keresztül, hitet, szeretetet és igazságosságot árasztott a világra. Erősítette a gyöngé szívet, megszentelte, újjászülte a bűnöst. Sok nemzetnek világosságot és békét adott. Innen van, hogy a világ dicsóiti a keresztet és sok ájtatos keblén hálásan viseli. Az Új Kijelentés apostolai olvasták a titokzatos symbolumot, elmélkedtek fölötte és szentélyükben sokat imádkoztak azt illetőleg. Minő nemes érzelmeket és magasztos gondolatokat keltett az lelkükben. Minő égi világosságot öntött aláztos szívükbe!

S mint keresztény testvéreik napot nap után töltöttek a kereszt alatt bámulva ama csodákat, melyeket e világon tett, ők is készek aláztosan viselni a keresztet és bizonyágot tenni Jézusról az élet kísértései és szenvedései között. Jézusra nézve a kereszt az ő áldozati vérének ömlése a világ üdvösségeért. S mi értelme van reánk nézve? Reánk nézve csak egy értelme van: megfeszíteni a testet, kiirtani az állati tulajdonságokat, megsemmisíteni a régi embert. S a mi megfeszítésünk: érzéketlenné lenni a világ iránt. A kereszt az ember alakja kiterjesztett kezekkel.

Állítsatok csak bármely embert ebbe az állásba és látni fogtok egy ember keresztet. Vizsgáljátok ez állást és jelentését. Az az emberi testet jelenti megerősítve és mozdulatlan. Jelenti az embert, kinek kezei meg vannak szegezve és e miatt a világi dolgokat nem érheti el, az embert, a kinek lábai meg vannak szegezve és e miatt a bűn és testiség utjain nem járhat. Jelenti a y o g a-állást, vagyis a holt és mégis élő embert. S az ember, ki a világon felül áll, s a kinek érzékei a testre nézve meg vannak halva, kinek testi természete alá van vetve a szelleminek, a ki nem beszél, nem mozdul és nem kísértetik — az ilyen ember hasonló a kereszthez. A régi embernek meg kell halni a keresztben, megfeszíttetni a szellem, a y o g a által. Gondolatok-e a Krisztusra, a mártýrok és y o g ák fejedelmére? Gondoljátok hát Buddhára is! Ő is halott, moz-

dulatlan s szoborszerű alakja a megfeszített emberiség jelzője, a ki érzékeit megölte, legyőzte. És gondolatok a nagy hindu y o g i, Sivára, a mint a földön fekszik, holtan, érzéketlenül, Shakti, az isteni erő lábai alatt. Az egész úgy tűnik fel, mint egy megfordított kereszt. Ez egy allegoricus jelentés, mely arra tanít, hogy kell egy igaz hívőnek holt érzéketlenségig megalázni magát a Mindenható lábainál. A kereszt, a kereszt ez az mindenütt, a mi minket a megfeszítés és új élet szükségességére emlékeztet“.

A Krisztus keresztjéről, a szenvedély nélküli Buddháról és a hindu asketizmusról való beszédeknek ez összelegyítése valóban szokatlan, sajtóságos.

És még sajtóságosabb, hogy az, a ki Krisztusról és Buddháról így beszél, egy más alkalommal Szent Péter szelleméhez imádkozik s f. év 7-én meg épen tűz-áldozatot tart s rá következő vasárnap egy „Új keresztelési szertartást,“ az első alkalommal a tűz istenéhez Agnihoz, az utóbbinál a vízistenéhez, Varunához imádkozván.

De Sen rendszere iránt teljes bizalommal van. Hiszi, hogy az Új Kijelentés Istentől küldetett. A Brahmoismus története, mondja ő, mutatja isteni eredetét. Annyi komoly ember nem talált volna vigasztalást abban, hogyha másként volna a dolog. Mert több mint már husz éve, hogy sokan szellemi vigasztalást találtak abban az élet minden kísértései közt. Egy csupán az értelemre fektetett rendszer ily vigasztalást nem adhattott volna. Az sok bűnöst megtérített és sok elesettet fölemelt. És ez, mondja ő, bizonyosága annak, hogy az Új Kijelentés több, mint értelmi rendszer. S csakugyan az Új Kijelentés nem csak a jóságot prédikálja, hanem prédikálja a szentséget is. A jóság emberi, a szentség isteni. S ezen az uton lehet Istenhez hasonlónak lenni. A y o g a-tehetség, vagy a szellemi közlekedés és hasonítás ereje, azt állítja, különösön, meg van a hindu fajban, — egy tehetség, mely tulszárnyal időn és téreken s a lélekbe az istenséggel és emberiséggel száll vissza. Kalkuttában a város termében tartott beszédében, Sen hallgatóit, a következő ékesszóló sorokban buzdította e y o g a tehetség használatára s a világ összes népeinek egy néppé tételére. „Megforgatva a y o g a csodálatos varázsvesszőjét, azt mondjuk az Ural hegynek és Ural folyónak: „Tűnj el és ime!“ eltűnik. És ha azt parancsoljuk Európának, lépjen Ázsia szívébe és

Ázsiának, lépjen Európa szellemébe és engedelmeskednek, azonnal előttünk áll egy európai Ázsia és egy ázsiai Európa, vagy más szavakkal a keleti és nyugoti eszmék vegyülése. Azt mondjuk a Csöndes tengernek: Öntsd hullámodat az Átláti tengerbe és azt mondjuk a Nyugotnak: „Fordulj vissza Keletre“! Mi hívjuk a régi Indiát, hogy jöjjön hozzánk minden rishi-ivel és szentjeivel, asketismussával, közvetlen iuspiratórával, egyszerű jellemével és nézzétek e transfigurációt! A mivelt modern hindu védai köntösben. Hogy lesz a yoga által egy nemzet a másikká. Nézzétek, hogy eszi és issza Ázsia Európa húsát és yérét! Hogy veszi fel magába a hindu a keresztényt és a keresztény a hindut! Folytassátok csak ezt a szellemi közlekedést testvéreim és folytonosan szívjátok magatokba a jót, a nemest mindenikből. Ne gyűlöljétek, ne átkozzátok egymást, mint a felekezeteskedők szokták, hanem fogadjátok magatokba az egész emberiséget, fogadjátok be minden igazságot. Ne legyen köztetek ellenkezés, kirekesztés. Hadd hulljanak le ama válaszfalak, melyeket a nemzetek egymás közt emeltek, az egyetemes igazság ereje által s hadd hulljanak le ama válaszfalak is, melyek egyént egyéntől elkülönítenek, hogy így a szeretet, igazság és erkölcsi tisztaság élő vize folyjon milliók szívében és a jövő nemzedékek ezrein keresztül országról-országra végtelen időnkig. Így fognak az egyéni és nemzeti jellem hiányai kiegyenlítődni s az emberiség vallásos és erkölcsös életben egy teljesebb és tökéletesebb irányt nyerni. Semmi okotok sincs európai barátaim, hogy ti az örökkévalóságig szűk körötökben mozogjatok, megvetvén mindent, a mi keleti, ázsiai. Miért ne növelnétek erényeitek kelet erényeivel? És miért ne adnátok bölcseséteket, tudományotokhoz és miveltségeitekhez kelet hitét és költészetét“.

Valóban nem csoda, hogyha ily ékesszóló beszédek Sen hallgatói szívének benső rejtekeiig hatnak. Tekintve az ő munkásságát, sikereit, fáradhatlan szorgalmát, bátorságát, lelkesültségét és kitartását, egyik ismertetője joggal írhatott, „az ő csaknem emberfeletti ékesszólásáról, tehetségéről és geniussáról.“

A Brahma Somaj mozgalom kétségkívül egyike a legérdekesebb vallási mozgalmaknak ma a világon és Keshub Chunder Sen az „Új Kijelentés“ prófétája egyik legnagyobb vallástánító a jelen korszakban. Nagy fontosságú e vallási mozgalom különösen Indiára nézve. Az hivatva van annak több ezer

éves előítéleteit széttörni, a régi babonás szertartásokat, társadalmi szokásokat észszerűbbekkel helyettesíteni, a nő helyzetét a társadalomban emelni, szóval az egész hindu társadalmat újra teremteni. És e tekintetben a Brahmo-Somaj már is méltánylandó munkát végzett. S talán a hindu társadalom újra alkotásának nagy céljából lehet kimagyarázni az „Új Kijelentés“ általánosan befogadó szellemét, messze terjedő eklekticizmusát, mely magában fölolvasztani törekszik a hindu, buddhista, keresztény és mohamedan vallást, mely míg egyfelől a keresztény igazságokat hirdeti, másfelől abban a régi hindu vallási fogalmak és szertartások szellemesülnek a képzelet költői ereje által. Sikerül-e ez uton a hinduk milliőninak szívét megragadni s az árják ősi nemzetét hindu alappa kecsegtetve az újabb miveltség birodalmába dicsőségesen átvinni? e kérdésre csakis a jövő adhat feleletet. Mert bármily erősen állanak is Sennak legközelebbi hivei mellette, tény az, hogy a Brahmo-Somajt követők egy része ez évben elszakadt tőle és a tiszta theismus fentartása érdekében külön társulatot alkotott, külön templomot épített. (Az elszakadásra okot egyfelől az a körülmény adott, hogy Sen leányát 1878-ban az egyik bennszülött fejedelemhez korán adta férjhez és az ünnepélynél pogány szertartást is megengedett, másfelől pedig az „Új kijelentés“ tulcsapongásai.) El fogja-e Sen e szakadást enyésztetni tudni, vagy pedig elszakadt hivei helyett az „Új Kijelentés“ kiválasztólag egyetemesítő szellemével a nagy hindu társadalomból fog-e újakat és számosabbakat toborzani: mind erre érdeklél várjuk a dolgok fejlődését. De bármint legyen, rokonszenvünket és elismerésünket nem tagadhatjuk meg India prófétájától. Legújabb kinyilatkoztatása: az Új Kijelentés rendszere ellen, ha elvi oldalról lehet is kifogásunk, de az azon előmlő isteni ihlet, prófétai szent tűz, mely minden beszédeit jellemzi, csodálatot és tiszteletet érdemel.

PÉTERFI DÉNES.
